

## פתח דבר: בין הגוף הארוטי לגוף הפורה

### סיגל גולדין וחיים חזן

זה כמה עשורים הולך ומתמסד חקר ה"גוף" כשיח וכחוויה המצויים בלב-לבם של זהויות ושל יחסים חברתיים. מחקרים רבים שפורסמו במרוצת שני העשורים האחרונים הדגימו את תרומתה של ההתמקדות בגוף האנושי כציר מרכזי החושף את אופני הפעולה של תופעות שונות במרחב החברתי ואת היחסים ביניהן. בין הנושאים המרכזיים שזכו לטיפול במסגרת השיח על הגוף ניתן למנות מגדר, אתניות, מיניות, לאומיות, צרכנות, גזע, בריאות וחולי, זקנה, רגשות, משפחה, עונג, אסתטיקה ורבים אחרים. שיח זה מתפרס לא רק על פני מרחב תימתי מרשים, אלא גם על פני מרחב דיסציפלינרי, פרשני ופוליטי.

למרות המגוון הרחב של פרספקטיבות לחקר הגוף, ניתן להצביע על שני מהלכי יסוד הקשורים זה בזה והעומדים בבסיס מחקרי תרבות רבים. הראשון רואה בגוף קטגוריה אנליטית חשובה, המשמשת לבחינה מחודשת של קשרים בין שיחים, ייצוגים סימבוליים, פרקטיקות ומוסדות חברתיים. תרומתו של חקר הגוף בהקשר זה איננה בחשיפת תופעות חברתיות שטרם נחקרו, אלא דווקא בקריאה חדשה של קשרים בין תופעות שונות שזכו לתשומת לב מחקרית רבה, אולם תוך הזנחת הממדים הגופניים השזורים בהם. כך למשל, התמקדות בחוויות המגולמות בגופני — מהלך שזכה לכינוי הסוציולוגיה של ה־corporeal (Simon and Bendelow 1998; Shildrick and Price 1999) — מאפשרת לבחון מחדש את משמעותם של שינויים מקרו־חברתיים בתחום הארגון הכלכלי. בהקשר זה, "להיות גוף" בתרבות הצרכנית של הקפיטליזם המאוחר פירושו להתענג על עבודת עיצוב השרירים במכון הכושר, או על תחושת הרעב במהלך דיאטה. מנקודת המבט של חקר התרבות, חוויות גופניות אלו של עונג וכאב מעוגנות בשיחים על אודות משמוע עצמי ויצירת זהות, ומשמעותן מתחדדת על רקע תביעותיה הסותרות של תרבות הצרכנים (Featherstone 1991). דוגמאות נוספות מתגלות באמצעות איתורו של "קשר גופני" בין פרקטיקות מגדריות ללאומיות, בין פרקטיקות פרופסיונליות לאתניות, או בין פרקטיקות מיניות לארכיטקטוניות. המהלך השני של חקר הגוף מבוסס על הדגשת ייחודיותו של הגוף כשדה למחקר חברתי. כאן מודגשת העובדה כי הגוף נמצא בכל מקום, כרוך בהתנסויות היומיומיות הפרוזאיות ביותר, מגלם בה־בעת את המטריאלי ואת הסימבולי, משמש בסיס הכרחי לכל אינטראקציה, וקשור בחוויות האישיות ביותר המזוהות עם עצמיות. בקצרה, הגוף כמימד של המציאות החברתית, שהזנח במשך עשורים רבים של מחקר, זוכה לעדנה סוציולוגית מרשימה. מהלך זה פותח מרחב שלם של עיון באובייקטים חדשים של מחקר חברתי.

ההיסטוריה החברתית של השיער האפרו-אמריקני, הפוכיה משומן, המסכה החברתית של הפנים המזדקנות, מקומו של המחזור החודשי בסיפורי חיים של נשים, ייצוגי הגוף הקרימינלי, מודיפיקציות של הגוף, תפקודיו של הגוף הספורטיבי – כל אלו הן דוגמאות ספורות ואקראיות מתוך גודש עצום ומתרבה של מחקרי גוף.

הגיליון שלפנינו אינו מבקש לעשות צדק עם המגוון התימתי הרחב של מחקרי הגוף, שכן זוהי משימה בלתי אפשרית במסגרת מצומצמת זו.<sup>1</sup> תחת זאת, בחרנו להתמקד במתח או בפיצול התרבותי שבין שני סוגי גוף: הגוף הארוטי והגוף הפורה. פיצול זה, כפי שמדגימים המאמרים המקובצים כאן, מצוי בגרעינה של רשת שיחנית העוסקת בחיים ובמוות, בסיכון, בלאומיות, באתניות, בנשיות ובגבריות, ברגשות ובמוסר.

הגיליון מתמקד באתרים התרבותיים הנפרסים במרחב שבין הארוטי לפורה. הבידול בין הגוף הארוטי לבין הגוף הפורה מזוהה עם המודרנה, למרות שהוא ודאי אינו המצאה מודרנית. קיומן זו לצד זו של פרקטיקות ארוטיות המנותקות מרפרודוקציה, כגון יחסים ארוטיים תוך שימוש באמצעים למניעת פריון, ופרקטיקות של פריון (למשל, במעבדה רפואית) המנותקות לחלוטין מהגוף הארוטי ולעתים אף מגוף בכלל – כל אלו חושפים ומעצימים את הפיצול בין שני הגופים. יתרה מזו, התרחבותם של תהליכי פרופסיונליזציה בכלל ומדיקליזציה בפרט, הן של הגוף הפורה והן של הגוף הארוטי, יוצרת צורות חדשות של זהויות ושל יחסים חברתיים. תורמי זרע, טכנאיות אולטרה-סאונד, יעצים לסלקציה טרום-לידתית, גורמים המפקחים על גיל הנישואין וההולדה, סוכני הגלובליזציה של הפורנוגרפיה, צרכני גולת הוויאגרה, מחוקקים העוסקים ברגולציה של מין בתשלום – אלו ואחרים מדגימים שלא רק שניתן להמשיג את הפיצול התרבותי בין הארוטי לבין הפורה במונחים של שליטה טכנולוגית, אלא שפיצול זה הוא בעל משמעויות והשפעות פוליטיות.

מחד גיסא, הן הגוף הפורה והן הגוף הארוטי הופכים לאובייקטים של טכנולוגיות ביו-פוליטיות, ובמובן זה שניהם הופכים לחלק משיח של "שיפור העצמי" ולאובייקטים של "ניהול אוכלוסייה". מאידך גיסא, שני הגופים מאפשרים אתגור, התרסה ויצירת פרקטיקות אלטרנטיביות של עצמיות ושל יחסים חברתיים. אולם בשני המקרים ההקשר הפרגמנטרי – הפיצול בין המימד הרפרודוקטיבי לבין המימד הארוטי של המציאות הגופנית – הוא שיוצר רשתות מורכבות של התנסויות, פרקטיקות, בחירות וזהויות.

המשגה זו מעוררת סדרת שאלות על הפוליטיקה של היחסים בין ארוטיקה לפריון בהקשרים תרבותיים משתנים. פוליטיקה זו עוסקת בחלקה בארגון החברתי של מה שמובנה כמאיים, כמחירי או כמסוכן. בהקשר זה טען מישל פוקו, שבמסגרת הפיצול בין מיניות לפריון בחברות מודרניות, כל מה שאינו מוסדר על ידי ילודה – כגון סוגי מיניות "אחרים"

<sup>1</sup> בהקשר זה יש להזכיר את כתב-העת *Body & Society*, שמאז היווסדו בתחילת שנות התשעים משמש במה למחקרי גוף ומייצג את ההטרונגניות הדיסציפלינרית, התימתית והאנליטית של מחקרים אלו.

ופרקטיקות ארוטיות בלתי תועלתיות – מושק, מוכחש ומגורש. ג'ורג' בטאי (Bataille 1962), הוגה צרפתי שהשפעתו ניכרת בכתיבה של פוקו ושל ז'אק לאקאן על מיניות, הצביע על ההכרחיות ההדדית בין ארוטיקה למוות במסגרת החוויה האנושית. לדברי בטאי, בתמצית החוויה האנושית ניצבת הכרה במגבלות, באבסולוטיות של המוות ובסופיות. הכרה אנושית זו מייצרת קיום מיוסר, הניתן לשיכון באמצעות ארוטיות ואישור מחדש של כוחות החיים. ברמה החברתית, ניתן לחשוב על דוגמאות רבות שבהן הפיצול בין ארוטיקה לפיריון נקשר במוות. מאמרו של דני קפלן, המופיע בגיליון זה, מתאר את הרלוונטיות של סכנת המוות בקרב ליחסים סוציאליים בין לוחמים. דוגמה נוספת סיפק לא מכבר השיח הציבורי בישראל. בהצעה שהועלתה על שולחן הכנסת בנובמבר 2002, בעקבות יוזמה של הארגון "משפחה חדשה", נתבקשו המחוקקים לדון בהקמתו של בנק זרע, המבוסס על תרומות וולונטריות של חיילי צה"ל. מקדמי ההצעה, שזכתה להיענות מסוימת בכנסת, הם הורים שכולים לכן שנהרג בצבא בעת מילוי תפקידו. מנקודת מבטם של מגישיה, ההצעה נועדה לאפשר לחיילי הסדיר והמילואים, הנתונים לסכנת פגיעה או מוות, להגשים את הזכות להורות במקרה של פגיעה ואת הזכות להמשכיות גנטית במקרה של מוות. יתרה מזו, החיילים יוכלו, כפי שטענו חלק מהדוברים שהשתתפו בדיונים, להותיר לאלמנותיהם ולהוריהם השכולים מאגר גנטי, זכות להורות ואף זכות להיות סבא וסבתא. עיגונו של דיון זה בהקשר של תרבות ההנצחה הישראלית מאפשר להבין את רעיון "בנק הזרע של הלוחמים" לא רק כמאגר גנטי שיאפשר רציפות שושלתית, אלא כחלק מהזיכרון הקיבוצי, מהמרטירולוגיה הלאומית ומהגוף הציבורי. כאן, דווקא ההפרדה בין הארוטי לפירוני מאפשרת התכה של משפחת החייל המת אל תוך אנדרטאות ההנצחה של הקולקטיב.

ההצבעה על חשיבותו הפוליטית של הפיצול בין הארוטי לפורה, קשירתו של פיצול זה לאפשרויות החדשות של הביורופוליטיקה, ולא פחות מכך – ההצבעה על מרכזיותו של מה שמכונה כמאיים וכמסוכן במסגרת פוליטיקה זו, הן מהותיות לעניינו של הגיליון הנוכחי. חלק מהמאמרים המופיעים בגיליון מפתחים עניין זה בהתייחסם להיבטים אתניים ולאומיים של ארוטיקה ופיריון. בין הנושאים הנידונים בהקשר זה: האיום על הסדרים חברתיים פטריארכליים הטמון במיניותן של רווקות פלסטיניות; האיום על הגמוניה תרבותית, המסומן על ידי היפר-מיניות וולדנות של גברים מזרחים; כינונו של "הרחם המזרחי" כמסמן את סכנת התרחבותו של "המרחב הלבנטיני" של ערבים ושל יהודים-ערבים; האיום בלידתו של עובר בלתי פורה במסגרת תרבות פרו-נטליסטית; וסכנת התמוטטות גבולותיו של הקולקטיב העברי, המסומנת על ידי הגוף הנשי ה"פרוק".

הרעיון שסכנה ואיום הם חלק בלתי נפרד מהבידול בין הארוטי לפורה מחייב התייחסות לנוכחותם של שיחים מוסריים בתוך הדינמיקה הסבוכה של ארגון הגוף. בהקשר זה ניתן להזכיר, למשל, את הספרות העוסקת ב"פאניקה מוסרית" (moral panic) (Goode and Ben-Yehuda 1994; Thompson 1998). פאניקה מוסרית – התחושה שאיום מוטל על הסדר החברתי ועל ערכי המוסר המקודשים לו – מבוססת לעתים קרובות על בעיות

של משמוע הגוף הפרטי והציבורי ושל שליטה בו. שימוש בסמים ובאלכוהול, מיניות של נערות, ניצול מיני של ילדים, הפרעות אכילה ואלומות מספקים כר פורה להתעוררותן של פאניקות מוסריות, הזקקות לגוף "חסר שליטה". סוגים של שיח מוסרי ומשטרי הצדקה הופכים, בהקשר זה, לחלק מהותי ממנגנוני הפיקוח על הגוף הפרטי והציבורי. רוב המאמרים בגיליון זה עוסקים בנושאים אלו באופן ישיר ועקיף, ומתמודדים עמם בדרכים שונות. אחד הנושאים המשותפים לכותבים בגיליון זה הוא ההתעניינות בסוגי מוסר שונים – מוסר פטריארכלי, קולקטיביסטי, פמיניסטי או ליברלי – וברלוונטיות שלהם לגוף הארוטי והפורה.

המאמרים המכונסים בגיליון מציגים פרספקטיבות דיסציפלינריות מגוונות: סוציולוגיה, אנתרופולוגיה, ספרות, קולנוע והיסטוריה. הם בוחנים את נוכחותם של הגוף הארוטי ושל הגוף הפורה בזירות שונות, ואת השיחים המוסריים הכרוכים בארגונם החברתי של גופים אלו. גם תיקי העבודות, שערכו מיכל שמיר ומאיר ויגודר בעבור גיליון זה, עוסקים בנושאים אלו. כך למשל, מיירי נשרי מפיצה "עוברים" בקופסאות ומבקשת מנמעניה אקט של "אימוץ" או "הכרת אבהות" כלפי העובר שהונח על מפתנס. אבהות, בעבודה זו, מכוננת כאקט וולונטרי, המבוסס על אתיקה של התנדבות ושיתוף ומבטל אינטימיות ויחסים ארוטיים. היקף ועוצמת התגובות של נמעני ה"עוברים", המנותקים מגוף ומתשוקה, חושפים עד כמה טעון הפיצול בין אפשרויות של רפרודוקציה לבין אפשרויות של ארוטיקה. עבודתיהן של איה בן רון, סמדר לוי ויהודית מצקל מהדהדות את החיבור המודרניסטי הבלתי נמנע בין מדע ורפואה לבין הגוף בכלל והגוף הפריוני בפרט. כך, על רקע דימויים מבית החולים הופכים מלקחיים סטריליות, צינורות פלסטיק וסדינים מתוחים לחלק מפרקטיקה של פיריון שאין בה משיכה, תשוקה, גוף או מגע. עבודתה של סיגל אבני מתייחסת לאפשרויות הטכנולוגיות של הרפרודוקציה, והדימוי בעבודתה של גיה צ'צ'יק בוחן את הכוח המקומי החרוט על מה שניתן לפרש כאבר פנימי. עבודתה של דנה גילרמן כורכת עולם דימויים ארוטי של מיתוס בריאת העולם עם דם המחזור הנשי החודשי, דקלה גביש מציגה בגדים כמסמן ריק של גוף חסר, והגופניות הארוטית בעבודתן של אלונה פרידברג ולימור אורנשטיין נסמכת על מבטים מתריסים.

המאמר הפותח של עמליה סער מציג מחקר אנתרופולוגי העוסק ברווקות פלסטיניות בחברה הישראלית. סער מתמודדת עם שאלות על אודות ההטרונגניות התרבותית של מיניות ופוריות בהקשר היסטורי רווי-ניגודים. מאמרה מראה כי גופן המיני והבלתי פורה של רווקות פלסטיניות משמש אתר להפעלת כוח פטריארכלי "פורמלי", ועם זאת הוא מאפשר להן לכונן עצמיות אוטונומית "בלתי פורמלית". מנקודת מבטו של השיח הנורמטיבי הפורמלי, החברה שבה הן חיות מצפה מרווקות מוסלמיות, נוצריות ודרוזיות להישאר בתולדות "בגוף, בנפש ובתודעה". אולם המציאות האתנוגרפית מגלה כי רווקות אלו נוקטות טווח מורכב של בחירות, פעולות ותובנות, המתקיימות לצד האמיתות השיחניות של הפטריארכיה וגם כתחליף להן. לכן, בעוד שאובדן הבתולין מטיל איום פוטנציאלי על המשפחה, על כבודה

ולעתים גם על חייה של הנערה, הרי רווקות רבות מאתגרות את משמעותו של מושג הבתולין, תוך שהן חוות דרגות משתנות של התעוררות מינית.

דז יוסף עוסק בשאלות על ההכפפה וההתרסה של הגוף המזרחי הגברי במסגרת השיח הצינוני. גוף זה, טוען יוסף, המכוון כוולדני וכהיפר-מיני, ניתן להבנה בהקשר של הצטלבות היסטורית ותיאורטית בין קטגוריות לאומיות, גזעיות, אתניות ומיניות. יוסף מפענח את ייצוגיו של הגוף המזרחי הגברי במהלך שלושה עשורים של קולנוע ישראלי, משנות השבעים עד שנות התשעים. כך הוא חושף את התהליכים ההיסטוריים והאידיאולוגיים שבמסגרתם נוצרו קטגוריות זהות נזילות וכוֹ-זמניות הקשורות בגוף זה, למשל הקטגוריה של הומוסקסואלים מזרחים. יוסף בוחן את כינונם של הגוף והמיניות ההומוסקסואלית וההטרסקסואלית של גברים יהודים-מזרחים, הן כאובייקט של השיח הצינוני והן כאתר המאפשר ליצרי קולנוע מזרחים להתריס נגד השיח הדומיננטי ולאתגר.

מאמרה של *שהם מלמד* עוסק בתהליך התמסדותו של מודל האמהות ה"ראוי" בישראל בשנות החמישים, על רקע מרכזיותה של "הבעיה הדמוגרפית" ופוליטיקת הפרויון המאפיינת אותה. המאמר מבוסס על ניתוח השיח המשפטי שהתנהל ב-1950 בנושא חוק גיל הנישואין. במסגרת שיח זה נידונו האפשרויות להעלות את גיל הנישואין המותר, ובהתאמה להעלות גם את גיל האמהות הראוי. שיח זה כוון כלפי נשים יהודיות מזרחיות, תוך אמביוולנטיות בשאלת ה"כמות" מול ה"איכות" של ילדיהן של אמהות "בלתי ראויות" ו"ראויות". מלמד מראה כיצד הציב השיח הדמוגרפי הצינוני שני תפקידים מנוגדים לגוף המזרחי ה"פורה". נוכח "האיום הדמוגרפי הצינוני" נתפס הגוף המזרחי הפורה כנושא תרומה משמעותית ב"מלחמה הדמוגרפית" בערבים. לעומת זאת, נוכח "האיום הדמוגרפי הפנימי", הובנה גוף זה כ"בעיה" שיש לרסנה, בין היתר באמצעות חינוך של נשים מזרחיות לתפקיד האמהות. מלמד מאתרת את האיום הכפול השזור ברגולציה של "הרחם המזרחי" בישראל. מצד אחד, האיום מובנה סביב המלחמה לכינון רוב יהודי, ומצד אחר הוא מובנה סביב השאיפה ליצור קולקטיב יהודי "מודרני", "איכותי", "בריא" ו"היגיני". שני אלו, טוענת מלמד, הם פנים שונות של אותה חרדה – החרדה מפני התפשטותו של המרחב הלבנטיני של ערבים ושל יהודים-ערבים.

*יעל השילוני-דולב* מראה במאמרה כיצד שיח פרופסיונלי, העוסק בסיכונים סטטיסטיים שבהולדת עוברים "פגומים", בלתי פוריים, נכרך בשיח לאומי על משמעות "החיים שראוי לחיותם". בהתבסס על סקר עמדות ועל ראיונות עומק, המאמר בוחן באופן השוואתי את יחסם של יועצים גנטיים בגרמניה ובישראל לעוברים בעלי אנומליה בכרומוזומי מין, הבאה לידי ביטוי בפגיעה בפוריות העתידית של העובר. המאמר מדגים כיצד יועצים גנטיים מגרמניה ומישראל – הנשענים על אותה טכנולוגיה – מעניקים לה פרשנויות שונות. גישתם של היועצים בישראל מעודדת הפלות סלקטיביות, ואילו היועצים בגרמניה מעודדים הורים להמשיך הריונות בעלי אותם מאפיינים רפואיים. על בסיס ממצאים אלו, השילוני-דולב בוחנת מהן התפיסות התרבותיות לגבי חשיבות היכולת להביא צאצאים לעולם, וכיצד הן

מתורגמות להערכות רפואיות בדבר סיכון, ולתפיסות מדעיות-מקצועיות הקובעות מהו "נורמלי" ומהו "פתולוגי". לדבריה, המושג חיים שראוי לחיותם זוכה בתרבות הישראלית לפרשנות מצומצמת, ואילו התרבות הגרמנית בת-זמננו מעניקה לו פרשנות מורחבת יותר. מאמרו של דני קפלן מתמקד בקשר שבין הגוף הגברי הארוטי לבין העיסוק במוות בתרבות היהודית-ציונית. קשר זה מתקיים באמצעות מושג ה"רעות", המזוהה עם מושגים כגון הקרבה עצמית, הגשמה וגיבוש. הרעות, שהפכה לאידיאל של חברות גברית בחברה הישראלית, מסמנת לדברי קפלן יחסים הומוחברתיים גבריים הרואיים, קרי יחסי אחווה המקושרים עם הציונות ועם השירות הצבאי. קפלן סבור שסיפורים על חברות גברית משקפים את ביטוייה הקאנוניים של הרעות. הוא שואב את סיפורי החברות מראיונות עומק שערך עם גברים ישראלים ששירתו בצבא, וכן ממקורות ספרותיים ותרבותיים שונים. התשוקה הארוטית שבה עוסק המאמר אינה מקושרת עם פריז, אינה קשורה לעונג בהווה ואינה משקפת תשוקה לחיים. זוהי תשוקה מסוג אחר, המקושרת לאירוע טראומטי, כרוכה בתחושת עונג סביב חוויה שהתרחשה בעבר, ומשקפת תשוקה לנצחיות בצל המוות. בבסיס מושג הרעות, טוען קפלן, מצויה תשוקה מסוג זה. הרעות – החברות ההרואית – כרוכה בתשוקה מוכחשת המותנית במוות או במוות סמלי. המוות מוכנה כשיאה של אינטימיות בין גברים. תשוקה זו והגוף הארוטי הכרוך בה מעוגנים באתוס הלאומי ההגמוני של הקולקטיב היהודי-ציוני. קפלן רואה בתשוקה זו מפגן של נקרופיליה קולקטיבית. ניתוחו את הגוף הגברי, הצבאי והצעיר מאפשר לנו להבין את מקומה של הארוטיקה ביחסים חברתיים בכלל, וביחסים חברתיים המתנהלים במסגרת שיחים לאומיים בפרט.

מאמרה של *דבורה ברנשטיין* עוסק בנשים מהגרות ביישוב היהודי העירוני של שנות השלושים. ברנשטיין מתמקדת בקשר המבני, הסימבולי והפרקטי בין שלוש תופעות שרווחו בקרב נשים ביישוב העברי החדש: נטישה של נשים על ידי בעליהן, זנות ושיגעון. הבחירה האנליטית של ברנשטיין להציב את שלוש התופעות זו לצד זו, ולבחון את הזיקות ביניהן, מאפשרת לה לבחון את המשמעויות המוענקות למיניות הנשית בשיח הלאומי והמגדרי. משמעויות אלו, כפי שהיא מראה, נרקמות בסיפורו של הקולקטיב העברי ביישוב היהודי העירוני. ברנשטיין מפענחת את התפקיד הסימבולי של הגוף הנשי ה"פרוץ" – גוף המשותף לשלוש התופעות – כסמן של סכנה ושל פריצת גבולות הקולקטיב. בד בבד, היא מזכירה לנו, מתקיימות גם חוויות אישיות של גבולות מעוררים בקרב הנשים שבהן עוסק המאמר (גבולות המשפחה, ההתנהגות הנורמטיבית, היחסים האינטימיים והשפיות). המאמר חושף את הקשר הסימבולי בין שלוש התופעות, את הקשריו המגדריים ואת הרלוונטיות שלו להבנת עבודת הגבולות הקולקטיביים.

*עמליה זיו* ממפה את המחלוקת בין זרמים שונים בפוליטיקה הפמיניסטית בנושא הפורנוגרפיה, ובכך חושפת את הנחות היסוד על אודות סיכון ועונג המלוות ויכוח זה. זיו מנתחת שורה של מחלוקות על הפוליטיקה של המיניות, שעניינן סבך היחסים שבין מיניות נשית, דיכוי מגדרי, חופש מיני וייצוג. אחת הדוגמאות היא המשגתם של הפרקטיקה

והטקסט הפורנוגרפי כנזק בתהליך הייצור והצריכה. המשגה זו עולה בקנה אחד עם הדגשת האלימות, הכאב והסבל הכרוכים בהכרח בסיפור של הגוף הארוטי במסגרת הפורנוגרפיה. אל מול תפיסה זו ניצבת עמדה פרו-פורנוגרפית, המציגה תפיסה רב-משמעית ורב-ערכית של ארוטיקה פורנוגרפית. עמדה זו גורסת כי דווקא ריבוי עמדות, מבטים ויחסי תשוקה, הכרוכים בייצוגים הפורנוגרפיים בני-זמננו, פותחים פתח לשינוי חברתי ולהעצמה של נשים, הומוסקסואלים ולסביות כמקודדים ומפענחים של גופים ארוטיים.

מאמרם של אווה אילוז ואיתן ווילף מתעמת אף הוא עם הביקורת הפמיניסטית. אהבה רומנטית, המוגדרת באופן מינימלי כ"יכולת לממש ספונטניות ואמפתיה ביחסים ארוטיים", מוצגת בשיח הביקורתי של הפמיניזם הרדיקלי כשזורה במבני כוח פטריארכליים. מנגד, טוענים אילוז ווילף, בחינה השוואתית-אמפירית של ייצוגיו של רגש זה מלמדת, כי אידיאולוגיות של אהבה רומנטית אינן אחידות בהקשרים שונים, ואף אינן משקפות עמדה קבועה של נשים בתוך מבנה של אי-שוויון. המאמר מציע בחינה אמפירית של אופני הבניה שונים של רגש האהבה הרומנטית בשני סוגים של הקשרים פוליטיים-תרבותיים: בחברה הישראלית, הנשלטת במידה מסוימת בידי אתוס קומוניסטי, ובחברה האמריקנית, הנשלטת בידי אתוס ליברלי. המחברים בוחנים ייצוגים של אהבה רומנטית בשתי החברות, כפי שהם באים לידי ביטוי בעיתוני נשים. אילוז ווילף טוענים כי בעוד שבארגון החברתי הליברלי הביא רגש האהבה הרומנטית לשוויון ביחסי המגדר בספרה הפרטית (משום שהוא אפשר לנשים לפתח זהות אינדיבידואלית ואוטונומיה אישית, ועל כן שימש זירה שבה נאלצו גברים להתפשר עם נשים), דווקא במסגרת החברה הקומוניסטית רגש האהבה הרומנטית שזור בערכים קולקטיביסטיים ופטריארכליים, המשעתקים את אי-שוויון ביחסים בין המינים.

מאמרו של סשה וייטמן מציע המשגה סוציולוגית למעשה האהבה, לחוויה הפנומנולוגית של ההתעלסות ולעיגונה בשדה הסמנטי של הסוציארוטיקה. בעבורו, "הטיפוס האידיאלי" (ideal type) של מעשה האהבה – הטיפוס האידיאלי של מה שמתעלסים עושים כאשר הם "עושים אהבה" – הוא חלק משדה סמנטי שבמרכזו מושג הסולידריות. במאמר זה מושעות שאלות קונטקסטואליות על ההיסטוריות של טיפוס אידיאלי זה, או על ההטרונגניות של הפרקטיקות והפרשנויות של טקסי התעלסות, ותחת זאת מוצג ניתוח סמיוטי-פנומנולוגי של ייצוגים מיופים ושל דימויים אידיאליים של "סקס טוב". הטיפוס האידיאלי של ההתעלסות, טוען וייטמן, הוא טקס האהבה, שתכליתו החברתית היא ליצור מחדש את האהבה בין המתעלסים. על אף ייחודיותו, טקס ההתעלסות דומה לטקסים סוציארוטיים אחרים, א-מיניים, כגון אירוח, ארוחה, מסיבה, משתה, ריקוד, טיול, נופש, שיחה או משחק הקלפים. הטיפוס האידיאלי של טקס ההתעלסות, טוען וייטמן, מסמן סולידריות רגשית, הקושרת בני אדם זה לזה ברגשותיהם.

## ביבליוגרפיה

- Bataille, George, 1962. *Eroticism*. London: Calder and Byars.
- Featherstone, Mike, 1991. "The Body in Consumer Culture," in *The Body: Social Process and Cultural Theory*, ed. Mike Featherstone, Mike Hepworth, and Bryan Turner. London: Sage.
- Goode, Erich, and Nachman Ben-Yehuda, 1994. *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. Oxford and Cambridge, Mass: Blackwell.
- Shildrick, Margrit, and Janet Price (ed.), 1999. *Feminist Theory and the Body*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Simon, J.W., and Gillian Bendelow, 1998. *The Lived Body: Sociological Themes, Embodied Issues*. London: Routledge.
- Thompson, Kenneth, 1998. *Moral Panics*. London and New York: Routledge.
- Turner, Bryan, 1996. *The Body and Society*. London: Sage.